

СУТНІСТЬ ПОНЯТТЯ “СОЦІАЛЬНЕ ЗДОРОВ’Я МАЙБУТНЬОГО ПЕДАГОГА”

Стаття спрямована на розкриття окремих теоретичних аспектів проблеми формування соціального здоров’я майбутніх педагогів. На основі аналізу дефініцій “соціальна активність”, “соціальна зрілість”, “соціальне здоров’я школярів”, “соціальне здоров’я студента” пропонується власне визначення поняття “соціальне здоров’я майбутнього педагога”.

Ключові слова: соціальна активність, соціальна зрілість, соціальне здоров’я школярів, соціальне здоров’я студента, соціальне здоров’я майбутнього педагога.

Прагнення України стати європейською державою вимагає складних соціально-економічних перетворень. Досягнення цієї мети також потребує значних зусиль з боку студентської молоді, яка являє собою еліту будь якої країни. Для цього потрібна перш за все фізично та соціально здорова молодь. Особливе місце в зазначеному контексті займають студенти педагогічних спеціальностей, оскільки саме від педагогів великою мірою залежить наскільки буде виховане підростаюче покоління. Теперішні студенти (майбутні вчителі) мають бути цілком готовими до самореалізації в соціумі, тісної взаємодії з суспільством, зорієнтовані на виховання всебічно розвиненої та здорової молоді. Але формування соціального здоров’я майбутніх педагогів у першу чергу вимагає розробки теоретичних аспектів зазначеної проблеми, у тому числі визначення сутності поняття “соціальне здоров’я майбутнього педагога”.

Останім часом можна відзначити посилення уваги з боку науковців (Л. Байкова, Л. Булигіна, І. Васильєва, Л. Горяна, Л. Колпина, С. Кириленко, В. Мягких, Е. Піднебесна, Е. Приступа, О. Рагімова, О. Сівіцька та ін.) до визначення сутності поняття соціального здоров’я особистості, зокрема шкільної молоді. Між тим, значно менше знаходимо праць, присвячених питанням соціального здоров’я студентів (В. Колесов) і майбутніх учителів (О. Анісімов) та ін. У зв’язку з цим недостатньо дослідженою залишається проблема визначення сутності поняття “соціальне здоров’я майбутніх педагогів”.

Мета статті полягає в конкретизації поняття “соціальне здоров’я майбутнього педагога”.

Враховуючи недостатню розробленість проблеми соціального здоров’я студентів (майбутніх учителів) взагалі, а також визначення сутності самого поняття зазначеного феномену зокрема, важливим є аналіз широкого спектру наукової літератури, у тому числі найбільш близьких до зазначеного поняття дефініцій, а саме: “соціальна активність” та “соціальна зрілість”, які, у свою чергу, дають змогу виробити загальне уявлення в контексті сутності індивідуального соціального здоров’я особистості. Отже, на думку С.С. Керкіс, соціальна активність проявляється у стійкості рис особистості, у цілеспрямованості, ініціативності, соціальній відповідальності до себе тощо [1].

Схоже визначення зазначеного поняття пропонує російська дослідниця А.А. Жихарева. Соціальну активність студентів вона визначає як багатоаспектне особистісне утворення учнівської молоді професійних навчальних закладів, що представлене в єдності мотиваційного, операційного та рефлексивного компонентів, спрямованих на здійснення переважно самодетермінованої внутрішньої (психічної) та зовнішньої (практичної) діяльності, що характеризується усвідомленістю, інтенсивністю, спрямованістю на перетворення себе та соціуму відповідно до завдань соціального розвитку [2]. Таким чином, А.А. Жихарева розглядає соціальну активність студента як сукупність усвідомлених особистістю дій, спрямованих на власне вдосконалення та вдосконалення середовища, в якому вона живе.

Цікавим для нашого дослідження є також поняття “соціальна зрілість”. Так, І.А. Руднева тлумачить соціальну зрілість майбутнього спеціаліста соціально-освітньої сфери як цілісну якість особистості, що є результатом процесу соціалізації. На думку дослідниці, для соціально зрілої людини характерні гуманістично світоглядна орієнтація, відчуття власної гідності та активна суб’єктивна позиція щодо власного життя та професії. Крім того, соціальну зрілість І.А. Руднева розглядає як основу професійної компетентності майбутнього спеціаліста в роботі з дітьми та молоддю, що мають спеціальні освітні потреби, з обдарованими дітьми, дітьми-інвалідами та їх сім’ями, підлітками, що характеризується девіантною поведінкою [3].

В.І. Колесов визначає соціальну зрілість як один з важливих критеріїв соціального здоров’я майбутнього фахівця. У цьому аспекті під соціальною зрілістю вчений розуміє відповідальність, терплячість, саморозвиток [4], що на нашу думку, є безперечно важливими якостями та спрямуваннями майбутнього педагога.

Отже, зазначені поняття є вкрай цінними для нашого дослідження, оскільки через них розкриваються окремі аспекти соціального здоров’я особистості (зокрема майбутніх педагогів), відповідно, вони можуть слугувати підґрунтям для визначення поняття “соціальне здоров’я майбутнього педагога”. Водночас, особливо важливим є аналіз таких понять, як: “соціальне здоров’я школяра”, “соціальне здоров’я студента”, “соціальне здоров’я майбутнього вчителя”.

Враховуючи певні відмінності у віці між учнями та студентами, а також різницю в підходах до визначення сутності та змісту самого поняття, розглянемо ті дефініції соціального здоров’я школяра, які, на наш погляд, за своїм змістом хоча б частково можуть стосуватись і студентського віку. Отже, певну цінність для нашого дослідження в зазначеному контексті становить визначення поняття соціального здоров’я школяра, запропоноване російською вченою О. Приступою. Так, згідно з трактуванням вченої, соціальне здоров’я школяра слід розуміти через сформованість у нього соціально-проблемного, морально-нормативного досвіду взаємодії із соціумом, що проявляється в саморегуляції поведінки в умовах, які змінюються, необхідних для того, щоб дійти згоди із самим собою, і для інтеграції в соціумі [5].

Незважаючи на певну складність формулювання зазначеного поняття, таке розуміння є для нас досить цікавим та цінним. Це пояснюємо тим, що перш за все, соціальне здоров'я школяра виражається через сформованість в особистості необхідного досвіду взаємодії із соціумом. На нашу думку, наявність зазначеного досвіду є дуже важливим не тільки для учня загальноосвітнього навчального закладу, а також і для студентської молоді, оскільки сформованість досвіду особистості взаємодії із соціумом (як зауважує автор) має відображатись у її здатності до саморегуляції поведінки в різних обставинах, в які потрапляє людина миттєво або поступово. У свою чергу, досвід взаємодії із соціумом певним чином відображається через здатність особистості адаптуватись у будь-яких обставинах, що також є цілком доцільним і для студентів, які при вступі до ВНЗ потрапляють у дещо інші умови, а також у нове оточення. Таким чином, це поняття може слугувати певним орієнтиром у визначенні поняття соціального здоров'я студентів (майбутніх учителів).

Цікавим є й інше поняття “соціальне здоров'я особистості учня”, запропоноване Л.А. Байковою. Згідно з визначенням дослідниці соціальне здоров'я учня слід розуміти як стан гармонії між особистісними смислами та діяльністю людини, що сприяє його самоактуалізації і позитивному, гуманному розвитку соціума [6]. Як бачимо, це поняття, як і в попередньому випадку, переважно зорієнтовано на встановлення взаємодії, взаємоузгодженості та взаємоіснування між внутрішнім світом людини та її реальними діями, спрямованими на власне зростання як особистості, сприяння розвитку того, що оточує людину, так званого “зовнішнього” світу, в якому живе та розвивається особистість. Таке трактування нам дуже імпонує, оскільки в цьому розумінні соціальне здоров'я вирізняється своїм змістом, що перш за все полягає у спрямованості людини до перетворення навколишньої дійсності, а не тільки на власне перетворення.

Найбільш важливого значення для нас набувають поняття “соціальне здоров'я студента” та “соціальне здоров'я майбутнього педагога”. Вище ми зауважили на тому, що останнім часом вчені приділяють увагу визначенню сутності поняття соціального здоров'я школярів (молодших школярів та частіше підлітків). Між тим, проблема соціального здоров'я студентів, особливо майбутніх педагогів, зокрема визначення самого поняття окресленої категорії учнівської молоді залишається значно менше розробленою. Цьому питанню присвячено лише поодинокі праці, зокрема В. Колесова [4] та О. Анісімова [7].

Отже, російський вчений В.І. Колесов зазначає, що в буденному житті соціальне здоров'я студента буде правильно розуміти як сукупність нормативних уявлень про власну соціальну поведінку, про морально-духовну, соціокультурну поведінкову орієнтації, про свою спадковість і соціально-екологічні характеристики навколишнього середовища й суб'єктивних відчуттів, пов'язаних з ними [4]. Як бачимо, автор розглядає соціальне здоров'я майбутнього фахівця через сукупність уявлень студента про власну поведінку в суспільстві. Тобто в цьому випадку мова йде пере-

важно про усвідомлення та контроль за своїми діями в соціальному середовищі. Таке трактування також має для нас важливе значення, оскільки володіння собою й, відповідно, власною поведінкою в суспільстві певним чином забезпечує студентів від внутрішніх конфліктів та міжособистісних конфліктів з близьким (члени родини, студенти, викладачі) та далеким (суспільство взагалі) оточенням. Між тим, незважаючи на важливість зазначеного автором поняття, вважаємо такий підхід дещо звуженим, оскільки контроль над власною поведінкою й діями не завжди спонукає студента до прагнення самовдосконалення, самореалізації в усіх сферах життя тощо.

Важливе значення для нашого дослідження має поняття, запропоноване російським вченим О.І. Анісімовим. Досліджуючи проблему соціально-психологічних критеріїв оцінки соціального здоров'я вчителів, автор пропонує визначення соціального здоров'я людини крізь призму вчительської професії. Таким чином, на думку О.І. Анісімова, соціальне здоров'я людини відображає ступінь гармонійності відносин особистості із соціальним оточенням та ступінь її соціальної зрілості [7]. Незважаючи на лаконічність зазначеного вище поняття, слід зауважити, що в нашому розумінні воно має досить глибокий зміст і наповнення. Відводячи найважливіше місце соціальній зрілості особистості, вчений, таким чином, зауважує на значущості цієї зрілості для кожної людини, яка може вміщувати в собі сукупність відповідних елементів (компонентів тощо), що розкривають її сутність. Тим не менш, головний акцент автором ставиться на важливості рівноваги між вимогами соціума та соціальною зрілістю особистості. Враховуючи, що вимоги соціума до особистості час від часу змінюються, (незважаючи на збереження певних основ), такий підхід, на наш погляд, є виправданим і доцільним.

Таким чином, аналіз вищезазначених дефініцій у контексті соціального здоров'я особистості, а також безпосередньо соціального здоров'я студента, дав змогу наблизитись до авторського визначення поняття соціального здоров'я майбутнього педагога. Отже, на нашу думку, соціальне здоров'я майбутнього педагога являє собою складне особистісне утворення, що розкривається через здатність студента до тісної взаємодії із соціумом (встановлення комфортних взаємовідносин зі студентами, викладачами, людьми різного віку та спеціальностей), спрямованість на підвищення рівня власного здоров'я та здоров'я своїх вихованців, прагнення до особистісної та професійної самореалізації.

Висновки. Визначення поняття соціального здоров'я майбутніх учителів потребує аналізу широкого спектру близьких за змістом та сутністю понять, що зумовлено слабкою розробленістю зазначеної дефініції взагалі, а також соціального здоров'я студента зокрема. Аналіз дефініцій понять соціальної активності, соціальної зрілості, а також соціального здоров'я особистості взагалі та студента зокрема створює передумови для власного визначення поняття "соціальне здоров'я майбутнього педагога", яке охоплює окремі компоненти, що передбачають як спроможність до взаємовід-

носин та самореалізації в соціумі, так і спрямованість на виховання всебічно розвиненої та здорової молоді.

Список використаної літератури

1. Керкис С.С. Проблема взаимодействия семьи и школы в формировании социальной активности подростков / С.С. Керкис // Известия Российского государственного педагогического университета им. А.И. Герцена. – 2008. – № 76–2. – С. 122–128.
2. Жихарева А.А. Формирование социальной активности студентов в условиях воспитательной системы учреждения профессионального образования / А.А. Жихарева // Среднее профессиональное образование. – 2011. – № 1. – С. 18–20.
3. Руднева И.А. Социальная зрелость личности будущего специалиста социально-образовательной сферы: сущность и условия формирования / И.А. Руднева // Известия Волгоградского государственного педагогического университета. – 2009. – № 6. – С. 84–87.
4. Колесов В.И. Социальное здоровье студентов / В.И. Колесов // Вестник Санкт-Петербургского университета МВД России. – 2009. – № 2 (42). – С. 217–229.
5. Приступа Е.Н. Социально-педагогическая профилактика девиаций социального здоровья школьника : автореф. на соиск. уч. степ. д-ра пед. наук : спец. 13.00.02 “теория и методика обучения и воспитания (социальное воспитание в разных образовательных областях и на всех уровнях системы образования)” / Елена Николаевна Приступа. – М., 2008 – 42 с.
6. Байкова Л.А. Теоретико-методологические основы исследования социального здоровья детей и учащейся молодежи / Л.А. Байкова // Известия Российской академии образования. – 2009. – № 3. – С. 122–136.
7. Анисимов А.И. Социально-психологические критерии оценки социального здоровья учителей : автореф. на соискание уч. степени канд. психол. наук : 19.00.05 – социальная психология / Алексей Игоревич Анисимов. – Санкт-Петербург, 2011. – 179 с.

Никифоров А.Е. Сущность понятия “социальное здоровье будущего педагога”

Статья направлена на раскрытие отдельных теоретических аспектов проблемы формирования социального здоровья будущих педагогов. На основе анализа дефиниций “социальная активность”, “социальная зрелость”, “социальное здоровье школьников”, “социальное здоровье студента” предлагается собственное определение понятия “социальное здоровье будущего педагога”.

Ключевые слова: социальная активность, социальная зрелость, социальное здоровье школьников, социальное здоровье студента, социальное здоровье будущего педагога.

Nikiforov A. Essence of concept “Social health of future teacher”

The article is directed on opening of separate theoretical aspects of problem of forming of social health of future teachers. On the basis of analysis of concept there is “social activity”, “social maturity”, “social health of schoolboys”, the “social health of student” is offered own determination of concept “social health of future teacher”.

Key words: social activity, social maturity, social health of schoolboys, social health of future teacher.